

Adilə Səfərova.
teatrşünas

C.Məmmədquluzadə adına Naxçıvan Dövlət Milli Dram Teatrı daha bir yeniliyə imza atacaq.

Bu, monotamaşa müsabiqəsidir ki, teatrda çalışan aktyorların istedad və qabiliyyətlərinin daha dolğun ifadəsi, yaradıcılıq potensiallarının təkmilləşməsi baxımından da təqdirəlayiq hadisədir. Teatrın direktoru Mir Qabil Əkbərovun təbirincə desək, monotamaşa müsabiqəsinin təşkil edilməsi vacib və müasir sənət dünyasında aktual, son dərəcə gerekli tədbirdir. Belə ki, müasir dövrümüzə səsleşən əsərlərin səhnə həllində mövzu, janr və üslub axtarışları prinsiplial ideya-estetik səciyyə daşıyır. Milli teatr ənənələri ilə yanaşı, qabaqcıl dünya təcrübəsindən bəhrələnmələr səmərəli nəticələrə, sənət uğurlarına vəsilə olur.

Teatrda hazırlanan tamaşalarda üslub müxtəlifliyi hər şeydən əvvəl rejissor yozumunda və aktyor ifaçılığında, səhnə obrazlarının bədii-estetik təcəssümündə öz əksini tapır. Belə bir müsabiqəni təşkil etməkdə məqsəd də aktyorların həm potensialını aşkara çıxarmaq, sağlam rəqabət yaratmaq ,həm də onlarda sənət vərdişlərini inkişaf etdirməkdən ibarətdir. Qeyd edək ki, bu yaradıcılıq müsabiqəsində göstərilən monotamaşalar pesəkar sənət adamlarından ibarət münisflər heyəti tərəfindən qiymətləndiriləcək . 1, 2 və 3 -cü yerlər üçün qaliblər müəyyən olşəkililəcək, onlar müvafiq məbləğdə pulla mükafatlandırılacaq. Müsabiqənin şərtlərinə görə monotamaşaların xronometrajı 1 saatdan yuxarı, 50 dəqiqədən aşağı olmamalıdır.

Buna uyğun olaraq teatrın 7 aktyoru müxtəlif mövzularda monotamaşa hazırlıqlarını tamamlayıblar. Artıq tamaşalara münisflər heyəti tərəfindən daxili baxış keçirilir Teatrın istedadlı, təcrübəli və professional aktyorlarından əməkdar artist Səməd Canbaxşiyevin müsabiqə üçün hazırladığı monotamaşanın məşq prosesini izləməyimsə aniden oldu .Onun fitri istedadına, peşəkar, usta oyunçuluq bacarığına yaxşı bələdəm. Və inanıram ki, Səmədin peşəkarlığı, gərgin zəhməti, ən başlıcası, sənət sevgisi öz bəhrəsini yenə verəcək. Yeri gəlmişkən de-

Monotamaşa: həyatın acı reallıqları və sənətkar həqiqəti

yim ki, bu vaxtadan, o, teatr səhnəsində onlarla obraz yaradıb, çox halda da baş rolları ifa edən aktyorun güclü plastikası, jestləri həmişə diqqətimi çəkib və ifasını həvəslə, maraqla izləmişəm.

Budur, eşidəndə ki, onun hazırladığı monotamaşanın son məşqləri gədir, məşqə baxmağa tələsdim. Çünki, qarşımdakı aktyorun qeyri-adi yaradıcılıq dünyası, çoxşəxli oyun tərzı və rejissor təxəyyülü məni düşüncələrə qərq edir. Səhnəyə

ma taleyin çətin dövnlərlə ilə başbaşa qalan sakit təbiətli müəllim- dənizçi yaşca özündən böyük və kiçik olan insanların hədəfinə çevrilir, ələ salınır. Təbii ki ,belə bir obrazın iç dünyasına girib onu canlandırmaq olduqca çətindir.Axı ağıllı tamaşaçını heç nə ilə aldatmaq mümkün deyil?!

Monotamaşa insanı düşündürən məqamlarla zəngindir. Bu məqamlar isə məhz aktyorun fərdi yanaşması ,səhnəyə gətirdiyi həyat yükü və psi-

çatdırır. Onun ifasında sanki həm qoca bir dəniz, həm də cəmiyyətin gözündən düşmüş, amma içində ziyalılıq daşıyan bir insan canlanır.

Bu monotamaşada aktyor ustalığı , sənətə sevgisi, ifa etdiyi obraza zaman və məkan anlamında yaradıcı yanaşmasının bariz nümunəsi görünür. Aktyor sanki rol oynamır - o, bir insan taleyini ən incə məqamlarınacan yaşayır, yaşadır. Monotamaşa insanı düşündürən məqamlarla zəngindir. Bu məqamlar isə məhz aktyorun fərdi yanaşması, səhnəyə gətirdiyi həyat yükü və psixoloji dərinlik sayəsində ətə-qana dolur. Hiss edərsən ki, təqdim olunan obrazlar təkcə səhnə hadisəsi deyil, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrində yaşanan səssiz faciələrin bir növ səhnə ifadəsidir. Belə mürəkkəb, çoxqatlı bir obrazın daxili dünyasına enmək, onu dolğun şəkildə canlandırmaq, əlbəttə ki, hər aktyorun öhdəsindən gələ biləcəyi iş deyil. Xüsusilə də bu obrazda həm əzab, həm sükut, həm də ümidin izləri var.

Səməd Canbaxşiyev isə bu reallığı çox ustalıqla təqdim edir. O, müəyyən jest və mimikalarla dənizçinin sarsılmış ləyaqətini, miskin, lakin saf həyatını son dərəcə realist şəkildə tamaşaçıya çatdırır: "Adətən insan hənirtisini uzaqdan-uzağa hiss edib pərən-pərən düşən balaca balıq və molyusklar, sanki ölü olduğumdan xəbərdar olmuş kimi quyuqlarını yelləyeyelləyər, saymazıyana yanımdan üzüb keçirdilər... Mənə məhəl qoymurdular." Bu səhnə həm aktyorun sənətkarlığını, həm də tamaşanın fəlsəfi yükünü göstərir.

Ölümün qarşısında tək qalan insanın hekayəsi burada təbiətin biganəliyini, cəmiyyətin laqeydliyi və taleyin amansızlığı ilə vəhdətdə təqdim olunur. Səməd Canbaxşiyev bu səhnədə təkə bir obrazı deyil, ümumiləşmiş bir insan ağrısını səhnəyə gətirir:

"Cəsəd dənizin dibində yellənir, qayğısız-qayğısız yırgalanırdı... Səhnə tədricən sönür, işıqlar azalır. Tamaşa bitir, lakin tamaşaçının içində bir sual qalır: bu faciəvi sonluq təkə bir obrazın taleyimi , yoxsa cəmiyyətin öz əlləri ilə batırdığı səssiz həyatların ümumi simvolu idi?"

Sualın cavabını tamaşaçılara buraxırıq. Aktyora isə tamaşaya baxış zamanı bol şans, tamaşaçı sevgisi arzulayırıq.

ruhunu verən sənətkar - Səməd Canbaxşiyev haqqında təkə danışmaq kifayət etmir, onu görmək, hiss etmək, tamaşasını izləyib düşüncənin tərzisinə qoymaq gərəkdir. Bəzən öz-özümə sual verirəm: görəsən, aktyor rolunu bu qədər ürəkdən, bu qədər içdən necə oynaya bilir? Budur, Balaxan Nəzərlinin indiyə kimi heç kimin müraciət etmədiyi"Gəmi batanda" hekayəsi əsasında hazırlanmış monotamaşaya baxıram.

53 yaşlı Səməd Canbaxşiyev tamaşada təkə aktyor deyil, həm də rejissordur- yəni səhnənin hər tərəfində onun nəfəsi duyulur. Tamaşa fərqli proyeksiyalar, işıq effektləri və simvolik səhnə quruluşu ilə seçilir. Kənarda gəmi,ortada çəlləyin üstündə oturan "düşünən heykəl" görünür . İlk baxışda elə zənn edərsən ki, bu canlı deyil, sükutun içində donmuş bir abidədir. Elə bu anda səhnəni yarıb gələn bir səs eşidilir: "Mən əslində indi ölüyəm... Yox, qəbrim yoxdu. Mən dənizdə batmışam, özü də faciəli şəkildə. Cəsədım uzun müddət dənizin dibində yatdı... Hərdən ona baş çəkirdim"

Səhnədə aktyor həyatla ölüm arasındakı nazik xətti birləşdirir. Onun ifasında zaman dayanır, düşüncə dərinləşir, tamaşaçı isə artıq sadəcə izləyici deyil - özü də hekayənin bir parçasına çevrilir. Am-

xoloji dərinlik sayəsində ətə-qana dolur. Səməd Canbaxşiyevin ifasında təqdim olunan obrazlar təkə səhnə hadisəsi deyil, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrində yaşanan səssiz faciələrin bir növ səhnə dililə ifadəsidir. Tamaşada hadisələr ömrünü müəllimliyə həsr etmiş, üç övlad atası olan bir kişinin həyatının çətin dövründən bəhs edir. İşsiz qaldıqdan sonra çıxış yolu axtaran bu insan, heç vaxt tanımadığı, tamamilə yad olan bir peşəyə - dənizçiliyə üz tutur. Lakin həyatın sərt sınaqları onu təkə fiziki yox, mənəvi cəhətdən də sıxışdırır.

O, artıq yalnız bir işçi deyil, cəmiyyətin laqeyd yanaşdığı, özünə hardasa yer tapmağa çalışan bir insan obrazıdır. Belə mürəkkəb, çoxqatlı bir obrazın daxili dünyasına enmək, onu dolğun şəkildə canlandırmaq, əlbəttə ki, hər aktyorun öhdəsindən gələ biləcəyi iş deyil. Onun yaratdığı obraz həyatın labirint dolaylarından keçir. Onun daxili aləmindən həm əzab, həm sükut, həm də inamin, ümidin izləri dolğun təcəssüm edir..Səməd Canbaxşiyev obrazın hiss və duyğuları olan bu reallığı çox ustalıqla təqdim edir. O, müəyyən jest və mimikalarla müəllimin-dənizçinin sarsılmış ləyaqətini, miskin, lakin saf həyatını son dərəcə realist şəkildə tamaşaçıya